

**Apmācību kurss "Cilvēktirdzniecības atpazīšana, izmeklēšana, novēršana kā efektīvs ierocis noziedzīgā fenomena izskaušanai"
Rīga, 2013. gada 26.-27. septembris**

Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors Aivars Bergmanis

“Iestāžu sadarbība kriminālprocesā cilvēku tirdzniecības lietās”

Es strādāju Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētajā prokuratūrā un minētās prokuratūras prokuroru darbs un arī mans darbs saistīts ar krimināllietu izmeklēšanu, par dažādām cilvēku tirdzniecības(turpmāk tekstā CT) formām. Ar šo fenomenu es strādāju no 2001.gada, kad uzsāku darbu pie pirmās cilvēku tirdzniecības lietas Rīgā un visu šo laiku es biju spiests mācīties un attīstīties līdzī situācijai CT apkarošanas jomā. Ir bijušas daudzas mācības, semināri konferences, kur es biju gan klausītājs, gan mācību spēks.

Konkrēti prokurori ir specializējušies minēto krimināllietu izmeklēšanā, un tikai šāda specializācija ir devusi veiksmīgus rezultātus uzraugot, veicot pirmstiesas izmeklēšanu un uzturot valsts apsūdzību krimināllietās, kas saistītas ar cilvēku tirdzniecības dažādām formām.

Šobrīd atkārtos, bet lai saprastu šīs dienas tēmas “starpinstitucionālā sadarbība” svarīgumu pieminēšu to, ka jau 2001.gadā, kad notika viens no pirmajiem semināriem par CT un šo pirmo semināru, mācību galvenais panākums bija tas, ka šajos semināros satikās un iepazīnās tie cilvēki, kuri jau 12 gadus cieši un efektīgi sadarbojas un strādā ar CT apkarošanas jomā.

Šobrīd Latvijā ir izveidota stabila, efektīga sistēma CT prevencijai, apkarošanai, arī palīdzības sniegšanai CT upuriem.

Latvijā ir kriminalizētas visas cilvēku tirdzniecības formas un ir bijusi ļoti laba likumdošanas attīstība, jo viens no CT apkarošanas aktīviem partneriem šajā jomā ir Iekšlietu ministrija, kuras pārstāvji ir nākuši ar iniciatīvu daudziem likumdošanas grozījumiem un atbildīgās ministrijas, tajā skaitā arī Tieslietu ministrija pēc tam arī Saeima ir atbalstījusi visas mūsu iniciatīvas likumdošanas jomā, kas palīdzēja sakārtot Latvijas likumdošanu atbilstoši starptautisko tiesību aktu prasībām. Latvijā, salīdzinoši ar citām attīstītām valstīm ir ļoti ātra likumdošanas grozījumu pieņemšana, salīdzinot piemēram ar Zviedriju.

Jau apmēram 11 gadus atpakaļ, kad mūsu specializētās CT apkarošanas nodaļas bijušais priekšnieks Artūrs Vaišļa, kurš bija viens no visaktīvākajiem sadarbības partneriem CT apkarošanas jomā, atradās Zviedrijā, viņam Zviedrijas iekšlietu

ministrijas pārstāvji stāstīja, ka Zviedrijā ir nepieciešams izveidot specializēto policijas apakšvienību CT apkarošanai, pēc 7 gadiem, arī man esot Zviedrijā, mums Zviedru kolēģi atkal stāstīja par to, ka viņiem ir jāizveido specializēta policijas apakšvienību CT apkarošanai. Atbildot uz mūsu jautājumu, kāpēc Zviedrijā vēl nav izveidot šāda policijas nodaļa, Zviedrijas kolēģi ar nožēlu mums paskaidroja, ka diemžēl Zviedrijā ir ļoti lēna likumdošanas pieņemšanas procedūra.

Savukārt Latvijā jau sen ir izveidota un ļoti veiksmīgi un efektīvi strādā specializētā policijas nodaļa CT apkarošanai.

Tas, ka Latvijā ir ļoti progresīva likumdošana ir redzams arī salīdzinājumā ar šā brīža aktuālām likumdošanas iniciatīvām citās valstīs šajā jomā, piemēram 11.09.2013. TvNet portālā es izlasīju fantastisku virsrakstu: "Šveicē aizliegts pirkt seksuālus pakalpojumus no nepilngadīgajiem. Šveices parlamenta apakšpalāta otrdien atbalstīja grozījumus likumos, kas aizliedz pirkt seksuālus pakalpojumus no personām, kas jaunākas par 18 gadiem. Līdz šim Šveicē bija aizliegts pirkt seksuālus pakalpojumus no personām, kas jaunākas par 16 gadiem. Ar prostitūciju Šveicē joprojām drīkstēs nodarboties no 16 gadus vecuma, tomēr sods draudēs par 18 gadiem jaunāku prostitūtu pakalpojumu pircējiem."

Vēlos piebilst, ka Latvijā organizēta nepilngadīgo prostitūcija ir izskausta un nepilngadīgie vairs nekļūst par CT upuriem, jo neviens suteners vai cilvēku tirgotājs neriskē veikt jebkādas darbības iesaistot nepilngadīgos, jo zin, ka, ja viņa noziedzīgās darbības tiks atklātas, tad viņš saņems ļoti bargu brīvības atņemšanas sodu par savām noziedzīgajām darbībām.

Šeit parādās vēl viens sadarbības partneris, proti Latvijas tiesas, Latvijas tiesneši, ļoti daudzi no kuriem ir izgājusi apmācību par CT, kuriem ir izveidojusies vienota izpratne par dažādām CT formām un vienota sodu politika, kā rezultātā organizētās noziedzības pārstāvji, kuri cieši seko tiesvedībai šajās krimināllietās, izvērtējot iespējamo peļņu un iespējamo sodu, kas viņus sagaida, notiesāšanas gadījumā, izvērtējot riskus, pieņēma lēmumu neveikt nekādas noziedzīgas darbības, kuru upuri būtu bērni, jo neviens no viņiem nevēlas pavadīt 8-10 gadus cietumā.

Mūsu kopējā darba rezultātā šobrīd ir izskaustas arī citas, bīstamākās CT formas, proti CT vairs neizmanto nekādus piespiedu elementus, vardarbību, draudus, neizmanto viltu un atkarības vai bezpalīdzības stāvokli, jo organizētās noziedzības pārstāvji baidās no bargā soda, kas viņiem draud.

Jāpiemin arī Augstākās tiesas apkopojums "Tiesu prakse lietās par cilvēku tirdzniecību un personu nosūtīšanu seksuālai izmantošanai", kurš palīdzēja veidot vienotu tiesu paraksi CT lietās un tādējādi arī Augstākā tiesa ir sadarbības partneris, kurš ir devis savu ieguldījumu CT apkarošanā.

Kā ļoti spēcīgs un efektīvs, valsts izveidots instruments CT apkarošanai ir jāatzīmē Valsts programma CT novēršanai 2009.g.-2013.gadiem, kur Iekšlietu ministrija un Labklājības ministrija, ar Ministru kabineta rīkojumu ir noteiktas par atbildīgajām ministrijām. Iekšlietu ministrija regulāri organizē starpresoru sanāksmes, kurās aktīvi un efektīvi piedalās dažādu ministriju, iestāžu, pašvaldības, policijas, prokuratūras, nevalstisko organizāciju pārstāvji, kas ir saīti ar CT novēršanu.

Tātad, kādi tad vēl ir sadarbības partneri?

Labklājības ministrija, kurā ir izveidota komisija, kura izvērtē vai persona ir CT upuris un lemj par valsts garantētās un apmaksātās palīdzības sniegšanu tieši CT upuriem, kuri var nebūt kriminālprocesā iesaistītās personas. Patiesībā, CT upuri Latvijā ir daudz izdevīgākā stāvoklī nekā personas, kuras ir cietušas no citiem noziegumiem, jo valsts ir apzinājusies šī nozieguma smagumu un smagās sekas, kuras ir CT upuriem un dara visu iespējamo CT upuru atgriešanai dzīvē, kļūstot par pilnvērtīgiem sabiedrības locekļiem.

Jau gadiem ilgi ir izveidojusies efektīva sadarbības ar Organizētās noziedzības apkarošana pārvades specializēto policijas vienību CT apkarošanai, kurā ir izveidotas metodoloģijas ar CT saistīto noziegumu atklāšanā un izmeklēšanā, šī sadarbība ar prokuratūru, ar uzraugošo prokuroru sākas jau operatīvās darbības stadijā, pēc tam izmeklēšanas stadijā un turpinās arī tiesas izmeklēšanas laikā. Ar CT saistītie noziegumi ir bieži ir saistīti tieši ar organizēto noziedzību, pārrobežu noziegumiem, saistīti ar lielu finanšu līdzekļu iegūšanu, līdz ar ko, noziedzniekiem, organizētās noziedzības pārstāvjiem, ir dažādi konsultanti, gan iespējams juristi, kas konsultē, lai palīdzētu paslēpt organizēto grupu noziedzīgās darbības zem "legālas" uzņēmējdarbības dažādām formām, iespējams bijušie vai esošie policijas darbinieki, kuri zin arī operatīvās darbības metodes un izmeklēšanas darba metodes, kas būtiski apgrūtina ar CT saistīto noziegumu atklāšanu un izmeklēšanu. Īpaši ir jāatzīmē ONAP darbība, atklājot divu policijas majoru izdarītus noziegumus, kas tieši bija saistīti ar sutenerisma, kas ir CT gala mērķis un kur tiek iegūta noziedzīgā peļņa, organizēšanu Rīgas pilsētā. Šo bijušo policijas majoru noziedzīgās darbības tika atklātas, izmeklētas un šobrīd abi kriminālprocesi atrodas tiesā. Tāpat, izmeklējot ar CT saistītu organizētās grupas izdarītu noziegumu, tika atklātas arī viena zvērināta advokāta noziedzīgās darbības un arī šis kriminālprocess jau atrodas tiesā.

Par šiem specifiskajiem noziedzīgajiem noziedzīgajiem es vairāk runāšu rīt.

Kā jau minēju, tad bieži ar CT saistītie noziegumi ir pārrobežu noziegumi, kas tiek izdarīti dažādās valstīs un tāpēc, gandrīz katrā krimināllietā bija nepieciešama starptautiskā tiesiskā sadarbība, lai vāktu pierādījumus, lai noskaidrotu visus organizētās grupas dalībniekus un viņu lomu organizētajā grupā. Un mums jau ilgstoši ir ļoti efektīvs sadarbības partneris, Latvijas pārstāvis Gunārs Bundzis, starptautiskā prokuroru organizācijā Eirojust, kurš ļoti aktīvi palīdz tiesiskās palīdzības lūgumu izpildē. Bez tam, Eirojust mītnē Hāgā, tiek organizētas starpvalstu izmeklēšanas grupas, kas ir ir efektīvs instruments starpvalstu sadarbībai un ar CT saistīto noziegumu atklāšanai un izmeklēšanai.

Protams, ka sadarbība policijas līmenī notiek arī ar Interpolu un Eiropolu.

Par labas starptautiskās sadarbības piemēriem varu pieminēt arī sadarbību ar Baltkrieviju, kura sadarbojoties ar Latviju atklāja un notiesāja organizētās noziedzības pārstāvjus Baltkrievijā, kas CT upurus sūtīja no Baltkrievijas uz Latviju, kur šīs personas tika nodarbinātas prostitūcijā, savukārt mēs, sadarbojoties ar Baltkrievijas kolēģiem, Latvijā atklājām un notiesājām tos organizētās grupas dalībniekus, kuri Latvijā organizēja seksuālo pakalpojumu sniegšanu un guva no tā

noziedzīgo peļņu. Šobrīd notiek izdošanas procedūra ar Baltkrieviju, jo Baltkrievijā ir aizturēts organizētās grupas izveidotājs un vadītājs, "normāls" Latvijas miljonārs, kas Latvijā organizēja seksuālo pakalpojumu sniegšanu un kuram bija izdots Eiropas apcietinājuma orderis un kurš bija izsludināts starptautiskā meklēšanā, kas arī ir efektīvs kriminālprocesuāls instruments krimināltiesisko mērķu sasniegšanai.

Labā starptautiskā sadarbība ir izveidojusies ar Krieviju, kur bieži mēģina paslēpties organizētās noziedzības pārstāvji, kuri ir nonākuši policijas un prokuratūras redzes lokā saistībā ar noziegumu izdarīšanu. Bet arī tur viņiem ir problēmas noslēpties un mēs viņus "trenkājam" arī pa Krieviju. Vienu organizētās grupas organizētāju un vadītāju, "normālu" Latvijas miljonāru, kurš organizēja Latvijā seksuālo pakalpojumu sniegšanu, Krievija izdeva Latvijai un šobrīd jau viņš tiek tiesāts.

Šajos 12 gados ir bijušas arī citas starptautiskas organizācijas efektīvi sadarbības partneri, kas gan ir organizējušas dažādas apmācības par CT, kā arī iesaistījušas palīdzības sniegšanā CT upuriem, kā arī palīdzējušas konkrētu krimināllietu izmeklēšanā un pierādījumu vākšanā. Piemēram ANO Starptautiskā migrācijas organizācija (IOM), kur es griezos pēc palīdzības, izmeklējot konkrētu krimināllietu. Latvijas iedzīvotāji Kiprā kļuva par CT upuriem. Mēs sūtījām vairākus tiesiskās palīdzības lūgumus uz Kipru, bet sadarbība nebija efektīva, tad es lūdzu palīdzību IOM pārstāvei, kura brauca uz Kipru un kurai es lūdzu satikties ar CT upuriem no Latvijas. IOM pārstāve Kiprā tikās ar CT no Latvijas un tā mēs ieguvām pierādījumus starptautiskas CT organizācijas pārstāvju noziedzīgajām darbībām.

Īpaši es vēlos pieminēt nevalstiskās organizācijas, kuras jau ilgstoši ir aktīvi un efektīvi sadarbības partneri, gan organizējot apmācības par CT, gan sniedzot valsts garantēto palīdzību CT upuriem, gan esot aktīvi kriminālprocesa dalībnieki. Jau ilgu laiku Patvēruma "Drošā māja" ir aktīvs sadarbības partneris, ne tikai sniedzot palīdzību CT upuriem un viņus motivējot sadarboties ar tiesībsargāšanas iestādēm, bet arī aktīvi sadarbojoties ar izmeklēšanu nozieguma atklāšanas stadijā un pierādījumu vākšanas stadijā. "Drošā māja" pārstāvji ilgstoši strādā ar CT upuriem, kas ir kriminālprocesā iesaistītās personas gan cietuši, gan liecinieku statusā, piesaistot ļoti augsta līmeņa speciālistus, gan sniedzot medicīnisko palīdzību, gan juridisko palīdzību, gan psiholoģisko palīdzību, gan sociālo palīdzību. Un sadarbojoties ar "Drošā māja" mums ir izdevies iegūt ļoti svarīgas ziņas, kas tika izmantotas un tiesā vērtētas kā pierādījumi, kā rezultātā tika notiesāti organizētās noziedzības pārstāvji. "Drošā māja" pārstāvji bija cietuši pārstāvji kriminālprocesā, sniedza speciālistu atzinumus par CT upuru savervēšanas metodēm, psiholoģiskās ietekmēšanas veidiem, par sekām kuras iestājušās CT upuriem noziedzīgā nodarījuma rezultātā un runa šobrīd ir sekām cietušo psihei, kas ir ļoti grūti konstatējamās kriminālprocesa ietvaros, jo lai konstatētu šīs sekas ir nepieciešams ilgstošs darbs ar CT upuri. "Drošā māja" pārstāji nāk uz tiesu un sniedz konsekvantas liecības kā speciālisti, izturot apsūdzēto un viņu aizstāvju spiedienu. "Drošā māja" speciālisti palīdz CT upuriem sastādīt kompensācijas pieteikumus kriminālprocesā, kas palīdz sasniegt taisnīgumu.

Organizētās noziedzība visu laiku attīstās un mainās, sekojot līdz tiesvedībai, konkrētās krimināllietās un aizvien biežāk slēpj savu noziedzīgo darbību aiz "legālās" uzņēmējdarbības formām, tāpēc pierādījumu vākšanas procesā šobrīd tiek iesaistīts arī Valsts ieņēmumu dienests, jo seksuālo pakalpojumu sniegšanas organizēšana, kas bieži ir CT galvenais mērķis, kur tiek gūta noziedzīgā peļņa, ir saistīta arī ar noziedzīgo līdzekļu legalizēšanu un VID speciālistiem ir metodoloģijas kriminālprocesā iesaistīto personu nodokļu aprēķinu veikšanai, kas pierādīšanas procesā ļauj konstatēt, cik lielus līdzekļus organizētās grupas pārstāvju ir ieguvuši noziedzīgā ceļā un kā šos līdzekļus ir legalizējuši.

Kā efektīvu sadarbības partneri vēlos pieminēt arī Pašvaldības policiju, kas Rīgas pilsētā aktīvi iesistās seksuālo pakalpojumu sniegšanas vietu apzināšanā un veicot reidus, uzsākot administratīvo lietvedību būtiski traucē šī noziedzīgajam rūpalam. Pašvaldības policijas savāktie materiāli var tiks izmantoti arī pierādīšanas procesā kriminālprocesa ietvaros.

Arī masu mediji ir efektīvs sadarbības partneris CT novēršanas un apkarošanas jomā, informējot sabiedrību par CT fenomenu, informējot par konkrētu kriminālprocesa gaitu.

Mainoties CT formām nāk klāt arī jauni sadarbības partneri, piemēram iekšlietu ministrija organizē ļoti vajadzīgas sanāksmes saistībā ar vienu no CT formām, Piespiedu darbu, kas slēpjas aiz darba ekspluatācijas dažādām formām. Saistībā ar šo problēmu varu pieminēt klāt nākušos sadarbības partnerus, Nodarbinātības valsts aģentūru, Rīgas pašvaldības policiju, Patērētāju tiesību aizsardzības centru, vienu no darbā iekārtošanas firmu vadītāju un veidojoties šai sadarbībai mums izdosies izskaust arī šo CT formu, Piespiedu darbs.

Šobrīd mēs vairs nevaram būt efektīvs instruments cilvēku tirdzniecības apkarošanas jomā, tikai savas šaurās specializācijas ietvaros, jo viss strauji mainās, mainās arī organizētā noziedzība, kura organizē ar CT dažādām formām saistītos noziegumus. Mums, kas ir saistīti ar CT apkarošanu šobrīd ir jābūt daudz mobilākiem, zinošākiem, efektīvākiem, pārzinot ne tikai savu profesionālo jomu, bet jāpārzina citu iestāžu kompetences, profesionāļus, ar kuriem veidot efektīvu sadarbību.

A.Bergmanis

Tieslietu ministrija

Projekts Nr.JUST/2010/KPEN/AG/1546 "Atjaunojošā taisnīguma
aktuālas problēmas, risināšanas perspektīvas Eiropas Savienībā"